

Topstukken Maarten van Heemskerck voor het eerst naar Nederland

Helpt geschilderde oeuvre bijeen in eerste overzichtstentoonstelling ooit

Haarlem/Alkmaar, 6 juni 2024

Van 28 september 2024 tot en met 19 januari 2025 is – 450 jaar na zijn dood – de eerste overzichtstentoonstelling ooit van Maarten van Heemskerck (Heemskerk, 1498 - Haarlem, 1574) te zien in het Frans Hals Museum, Stedelijk Museum Alkmaar en Teylers Museum. Vanuit 12 landen komen topstukken naar Nederland: onder meer The Metropolitan Museum of Art (New York), Museo Nacional Thyssen-Bornemisza (Madrid), The National Gallery (Londen), het Rijksmuseum (Amsterdam), het Nationaal Museum van Warschau en het Kupferstichkabinett (Berlijn) lenen belangrijke werken uit, die veelal niet eerder in Nederland zijn getoond. In de tentoonstelling wordt duidelijk hoe vernieuwend, expressief en theateraal het werk van deze belangrijke Hollandse renaissancekunstenaar is.

Werken van Heemskerck zijn verspreid over vele belangrijke musea en privécollecties over de hele wereld. Slechts een klein gedeelte ervan bevindt zich in Nederland. Met 50 schilderijen, 16 tekeningen en 68 prenten van Heemskerck bieden de samenwerkende musea in deze 'tentoonstelling op drie locaties' een representatief beeld van Heemskercks omvangrijke oeuvre. Maar liefst de helft van de aan hem toegeschreven schilderijen is tijdelijk bijeen in Nederland. Er is gekozen voor de kwalitatief beste werken én werken waarin zijn hand relatief recent is herkend. Een deel hiervan is afkomstig uit privécollecties en dus normaliter zeer beperkt toegankelijk voor het grote publiek.

Drie onderscheidende periodes

Elk museum toont een onderscheidende periode uit het leven van deze invloedrijke en succesvolle 16de-eeuwse kunstenaar. In het Frans Hals Museum staat onder de noemer 'Vernieuwer met lef' het vroegst bekende werk van Heemskerck centraal, gecombineerd met dat van tijdgenoten als Jan van Scorel en Jan Gossart. Van zijn religieuze schilderijen vol expressie tot zijn levensechte portretten van de opkomende burgerij, compleet met rimpels. Heemskerck toont lef met zijn vernieuwende, realistische manier van schilderen. In 'Naar Rome' vertelt Stedelijk Museum Alkmaar over Heemskercks reis naar Italië en laat zien hoe die ervaring uitmondde in gedurfde en voor die tijd verrassende en vernieuwende werken. Hij komt in Rome aan als de eerste beelden uit de oudheid worden opgegraven. Ook maakt hij er kennis met het werk van Michelangelo, Rafaël en tijdgenoten. Dit alles maakt enorme indruk op Heemskerck. Zijn stijl wordt nog expressiever en zeer dynamisch. Daarmee groeit hij uiteindelijk uit tot de belangrijkste vertegenwoordiger van de Italiaanse renaissance in de noordelijke Nederlanden. Teylers Museum zet Heemskerck in 'Pionier op papier' neer als vernieuwer van de Nederlandse prentkunst. Met ruim 60 prenten toont het museum het succesvolle ondernemerschap van de kunstenaar: zijn prenten werden op grote schaal verspreid en waren een inspiratiebron voor onder meer Rembrandt.

Vele topstukken

Naast het absolute meesterwerk [*De heilige Lucas schildert de Madonna*](#) uit 1532 uit de eigen collectie, dat momenteel een spectaculaire metamorfose ondergaat en geheel gerestaureerd wordt gepresenteerd, zijn in het Frans Hals Museum enkele bijzondere vroege portretten te zien. *Portret van een spinnende vrouw* (circa 1528) uit Museo Nacional Thyssen-Bornemisza (Madrid), dat nooit eerder in Nederland te zien was, is één van de topstukken. Heemskerck beeldde in dit schilderij een vrouw af terwijl ze in een kamer werkt aan een spinnewiel – achter haar aan de muur hangt een mandje met schaar en garen. In die tijd was zo'n realistische, huiselijke achtergrond in een portret heel nieuw. In Alkmaar vormen de tekeningen die Heemskerck in Rome maakte uit het Kupferstichkabinett (Berlijn) een hoogtepunt. Deze persoonlijke getuigenissen van Heemskercks inspirerende reis zijn normaliter ingebonden in een album en worden mede vanwege hun kwetsbaarheid zelden getoond. Daarnaast is in Alkmaar het indrukwekkende *Ecce Homo- of Drenckwaerttriptiek* (1544) uit het Nationaal Museum van Warschau te bewonderen, één van de zeldzame nog volledig intacte altaarstukken van de meester, dat zelfs nog in zijn oorspronkelijke lijst is gevat; ook dit stuk kwam nooit eerder naar Nederland. Dankzij grote bruiklenen van het Noord-Hollands Archief en het Rijksmuseum kan Teylers Museum een selectie van de beste eigentijdse afdrucken van Heemskercks prenten tonen, naast twee etsen van Rembrandt uit de eigen collectie.

Uitvoerig onderzoek

Aan de expositie is uitvoerig onderzoek voorafgegaan door emeritus professor Ilja Veldman, tevens gastconservator voor de drie locaties. Het onderzoek levert belangrijke inzichten op, zoals gewijzigde toeschrijvingen, identificaties van portretten, maar ook nieuwe informatie over Heemskercks netwerk en zijn werkwijze.

Publicatie

Bij de tentoonstelling verschijnt een boek over het leven en het werk van Maarten van Heemskerck door Ilja Veldman, met een bijdrage van Jessica Roeders en

Mireille te Marvelde (restauratoren Frans Hals Museum) over materialen en technieken van Heemskerck. De publicatie – de eerste over de volle breedte van Heemskercks oeuvre – wordt uitgegeven door WBOOKS in een Nederlandstalige en Engelstalige editie. Beide rijk geïllustreerd, 304 pagina's, 23 x 27 cm, paperback met flappen, verkoopprijs € 39,95.

De tentoonstelling wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de bijdragen van onder meer de Turing Foundation, het Mondriaan Fonds, het Cultuurfonds en de J.C. Ruigrok Stichting. De publicatie wordt mede mogelijk gemaakt door de Fondation Custodia, het Hendrik Mullerfonds en Stichting Dorodarte.
